

НИКОЛА ВАПЦАРОВ ВЪВ ВЕСТНИК „ЛИТЕРАТУРЕН КРИТИК“

ЙОРДАН КАМЕНОВ

Участието на Никола Вапцаров като автор и редактор във вестник „Литературен критик“ е интересен и немаловажен епизод от неговия човешки и творчески път. Един от частните на пръв поглед проблеми там е доказването на авторството на неподписаните бележки от рубриката „Наша поща“. Защо е необходимо това? Какви изводи можем да направим за Вапцаров и неговите литературни, редакторски и човешки позиции от тези, стигащи до десетина вестникарски редове? За това, дали трябва и дали можем да оставим анализа да говори, но има и един друг факт — изводи вече са направени от мнозина изследователи, и то преди някой от тях да си е задал въпроса, принадлежат ли всички те на Вапцаров. За лековерното отношение на изследователите към сериозността на такъв въпрос до „известна степен“ са допринесли авторите на спомени. Ето два от тях:

„До известна степен това не отговаря на истината — за стиховете в редакцията отговаряше единствено Вапцаров.

Съобщението¹ бе замислено като завоалирано уведомяване на читателя, че вече съществува редакционен комитет. Името на Вапцаров обаче отпадна в последния момент. По конспиративни съображения той категорично се противопостави да се афишира името му. Така се реши „да се припишат стиховете в компетенцията на друг“.

(Алеко Големанов — в „Поглед“ от 18. XI. 1977 г.)

„Като съобщавам тези факти, бих желал да бъда докрай добросъвестен. Имах възможност да наблюдавам отблизо работата в редакцията и добре помня, че рубриките „Редакционна поща“ и „Наблюдателница“ се списваха предимно от Н. Й. Вапцаров, и като познавам добре тематиката, стила, езика, темперамента на Н. Й. Вапцаров, не се боя да потвърдя, че тези малки, но изразителни образци на борческа журналистика са негови.“

(Филип Филипов — сп. „Български журналист“, бр. 9 от 1976 г.)

Няма да коментираме всички уязвими страни на тези спомени. Ще отбележим само, че доброто чувство към паметта на Н. Вапцаров не предполага подаръци от чужди мисли.

Но кое дава право на съмненията относно Вапцаровото авторство на част от бележките в рубриката „Наша поща“? Разбира се, принципът, че в прекалената яснота има нещо неясно, важи при всяко изследване, но главното е, че още при първия прочит на рубриката се чувствуват различни почерци, някои

¹ В съобщението като уредници на рубриката „Наша поща“ са посочени двама от участващите и редактиращите в „Литературен критик“ — единият за стихотворенията, а другият — за разказите.

от които не са в тон с Вапцаровите възгледи и стил. Но това се нуждае от доказателства, а известно е в литературната наука колко трудно се доказва авторството на всяко произведение. Особено на кратките критични бележки, каквито са отговорите до младите автори, изпратили първи творби във в. „Литературен критик“. Но „игра стои свеч“, когато се отнася до творец от величина на Вапцаров.

Най-трудното всъщност е намирането на ключа към анализа и последователното му и точно ползуване. Би могло да се опита чрез Вапцаровата лексика и синтактични принципи. Първоначално този метод на разчитане и откриване на авторството изглежда много продуктивен, тъй като се отнася до къси форми, в които трудно могат да се намерят други структурни единици, подкрепящи анализа. Но против метода има едно много важно съображение, което го прави трудно използваем — авторите на кратките бележки от „Наша поща“ работят по едно и също време, на едно и също място, с горе-долу едни и същи или уеднаквени от общата работа цели. При това положение са неизбежни езиковите и стиловите влияния един другиму — особено в посоката от автора с най-ясно и най-ярко изградени литературни вкусове, позиции и стил (Вапцаров) към авторите, които ги изграждат (останалите във вестника). А възможностите за най-бързо взимопроникване се крият в най-простите елементи — лексиката и синтаксиса. Такова съвършено допустимо влияние налага отказа от използването на сравненията в лексиката и синтаксиса като метод.

Трябва да се посегне към нещо друго. Но да направим едно малко доуточняване. Въпреки многобройните — винаги загубени и невъзстановими — Вапцарови изказвания за литературата, въпреки немалкото неоткрити негови доклади и реферати все пак са останали няколко статии и рецензии, останала е поезията му — възможен помощник в анализа, останала е неговата поетика. От това, което е запазено и което потвърждава безспорния му критически талант, можем да установим, че и в критическите си изяви Вапцаров е преди всичко изразител на своята поетика. Което в никакъв случай не означава догматизъм — той винаги приветствува хубавото, независимо от името на автора (така, както независимо от името на автора може и да критикува), винаги е готов да приема чуждата поезия и поетика, стига тя да го убеди в художествените си достойнства. Но общите заключения върху проблемите на съвременната му литература той винаги прави от позициите на своята поетика, критичните бележки отправя пак от тези позиции.

За случая като че ли е най-добре да се очертае естетическият профил на Вапцаров, за да се започне търсенето на автора на бележките от някакви предварителни представи. Това разколебавашо „като че ли“ ни отпрати към анализа в действие. И все пак бихме искали да споменем в началото за една централна черта на човека и твореца Вапцаров — верността към себе си, верността към всяка изречена дума и изказана позиция, — която го предпазва от противоречиви мнения и оценки. Ще речете невъзможно, догма, внимателният анализ ще открие логични противоречия, поезията му е под знака на диалога — значи той допуска и познава съмнението. Приемаме тези аргументи, но когато става дума за важни житейски и литературни позиции, Вапцаров е категорично непротиворечив — не може да се намери друго по-вярно, макар и странно словосъчетание.

И така — рубриката „Наша поща“ се открива от брой 5 на вестника. Само че в този брой в нея още не се дават отговори и не се раздават присъди на нетърпеливите младежи, там е поместено съобщение — знак за съществуването ѝ, и са изброени имената на авторите, изпратили първи творбите си (с. 12 на бр. 5). Това е още един аргумент за постепенност и еволюция в развитието на

„Литературен критик“, против идеята за скока в бр. 6, от който рубриката е в просъществувалия до края на вестника вид.

Първата поместена в бр. 6 бележка от тази рубрика е и най-цитираната: „Анна Стефанова. — Пращайте. Наличността на поетична дарба е видима, но трябва да се учите по въпросите на формата, съдържанието и ритъма. Четете новите поети на художествения реализъм.“

Засага да оставим другите елементи настрана и да се спрем на последното изречение. Единственият представител на новия художествен реализъм (да възприемем тогавашния термин за социалистическия реализъм), който не може да даде този съвет по това време, е Никола Вапцаров. Най-малко по две причини — да му дадем думата за изясняване на първата: „Хр. Радевски е един от първите, които разбраха, че да се твори художествен реализъм със стари средства в днешно време — това съвсем не е художествен реализъм. Той разбра, че трябва да се ликвидира с досегашните образи, омръзнали до втръсване от повтаряне, че трябва да се пише така, че хората да вярват в писаното, а не да се усмихват на някаква наивна патетичност“ (от рецензията за „Пулс“ от Христо Радевски“). Предчувствуваме удоволствието на посветените — та това е писано през 1937 г., нещата са се променили, нашият автор говори за „новите поети“. Само след два броя в „Литературен критик“ Вапцаров ще напише: „В стиховете сме сухи и декларативни. В стиховете сме небрежни към римата, ритъма и съзвучията, образите и въобще към всичко, което изисква повече труд и умение. И хората малко ни вярват“ (от статията „За творчеството на най-младите“). И без повече думи е достатъчно ясно защо Вапцаров не може да напише това изречение. Не изравяме цитатите, за да доказваме състояние на конфликт, но авторът, изрекъл тези думи-присъда, не може лековато да си променя потязицата.

И втората причина — учудващо е, че след като е известна пословичната скромност на Вапцаров, може да се допусне, че той ще напише „Четете новите поети на художествения реализъм“, което по това време трябва да се разбира като „Четете Вапцаров“ или най-малкото като „Четете и Вапцаров“. И понеже представата за скромността му изисква малко доуточняване, ще кажем само — той никога не би си позволил тази самореклама, колкото и да му се е искало да бъде четен.

И следващата бележка от бр. 6 е една ако не от най-цитираните то от най-експлоатираните:

„Цанко Иванов. — Изпратете други. Трябва да работите и най-вече да си изградите ясно разбиране за формата и съдържанието. Повлияли сте се от символистите. Добре трябва да разберете, че символизма е отречена и отживяла школа.“

И тук засага няма да анализираме цялата бележка. Прицелна точка и в този случай — просто съвпадение — е последното изречение. Няма да се спираме на това, че Вапцаровият лаконизъм в прозата диктува (ще го видим в бележките, на които той е автор) използването на един точен епитет — всеки може да допусне малка стилистична изневяра. Няма да се спираме и на немаловажния аргумент, че неговият езиков усет не може да допусне употребата на два — едновременно и взаимодопълващи се, и повтарящи се, и взаимоилюстриращи се смислово — епитета. След като е *отживяла*, защо трябва и да е *отречена* тази школа? Защото същността на това изречение е част от естетическите схващания на Вапцаров, които очевидно не се разбират, щом като се приема неговото авторство.

Наистина Вапцаров знае по-добре от всички от неговото поколение какво е рождение и смърт на поетично направление. Узнал е от свой опит, че литературните школи умират, агонизирайки в начеващите творци. Изпитвал е мъ-

чителното раждане на новото, за което е платил с четиригодишно поетично мъчнание. Да, много е лесно да предположим, че той може да предпазва младите писатели от символизма. Но отношението му към класиката, традициите и школите е много по-сложно, по-дълбоко, за да може да прозвучи по-велителното: „Добре трябва да разберете, че символизма е отречена и отживяла школа.“ То дори не се изчерпва с този изкушителен за случая цитат от неговата статия. „За творчеството на най-младите“: „А това е най-същественото във всяка човешка дейтелност — да използваш опита на тези, които са минали преди тебе.“ Вапцаров никога не е бил враг на тази или онази школа, той просто е противник на закъснялото ретроградно повторение на достигнатите образци. Цялата статия „За творчеството на най-младите“ акцентува не върху конфликтите между изобразителните системи, а върху неминуемата им историко-литературна смяна. Вапцаров не се вълнува от отрицанието на символизма — вече позакъсняло и като критическа находка, а от необходимостта от осъзнаване на промяната и свързаното с нея умение за пренастройване на поетическия инструментариум. Във всичките си критически изяви той счита за централен литературен конфликт на своето време възможностите на метода и неговата реализация. Като предвестник на нови пътища в поезията той иска да види до себе си още свои последователи. Неговата поетична и човешка участ е да върви напред, за разрушава чрез създаването на нови форми, а не чрез отрицанието на стари. За него е важно не отричането, а усещането за изживяване на старата поетика и умението за създаване на нова — затова и не може да размахва меч над трупа на символизма.

И без да продължаваме по бележките, бихме могли да направим заключението — авторът на рубриката „Наша поща“ от бр. 6 е вероятно някой от другите, редактиращи вестника. Той е сякаш Вапцаров — такъв, какъвто ни се иска да го видим — строгият рицар на новия художествен реализъм, но неумолимият анализ ни подсказва, че Вапцаров трябва да го търсим в следващите броеве.

Няма да го открием и в бр. 7. Едната от версиите — че той изцяло завежда рубриката от бр. 6 до бр. 14 — тук претърпява своя крах. Повече от очевидно е, че поне двама души я водят. Ето две бележки — първата за изпратени стихотворения, а втората — за разказ.

„Маргарит Бисеров. — Трябва да разберете, че има много по-интересни и съществени теми, отколкото чисто личните любовни преживявания.“

„М. Кайдъмов. — Фабулата звучи неестествено. Любовта е хубаво чувство, но не на всяко перо се отдава.“

Няма да анализираме — защо ли е и нужно!

Във всеки случай не е редно във „Вапцаровата компетенция“ да се приписва такова тематично пуританство, каквато е по същество първата цитирана бележка. Достатъчно е да прочетем стихотворението му „Любовна“, за да разберем как Вапцаров в борба със себе си е преодолял фалшивата теза за „много по-интересни и съществени теми“.

И така — бр. 8. Най-после — Вапцаров, — и то в частта за стихотворенията. Но да не бързаме с радостта от откритието, тъй като досегашната линия на анализа беше отхвърлянето на авторството, а сега задачата е противоположна.

Въпреки уговорката, че с помощта на лексиката и синтаксиса не се постига убедителна доказателственост, ще започнем с елементи от тях. В редовете от бр. 8 за пръв и единствен път се среща харесваното от Вапцаров „досуш“. Твърде честа е употребата на обикнати от него синтактични конструкции, в които изречението започва с „И после. . .“, „Но. . .“, „А. . .“ Извънредно голям е броят на въпросителните изречения. Нещо характерно за поезията, му, но, което е по-важно — както и в поезията, — в позицията на *даден отговор*,

съдържащ се във въпроса. Има и директно указание — мисълта и конструкцията на фразата от бележките: „В стихотворението „Към борба“ заплитате и разплитате един и същ мотив“, се използва наготово и също в негативен план в поместената в бр. 13 рецензия за „На повратки в село“ — „Не един път този мотив се намотава и размотава пред читателя“.

В бр. 8 функциите на рубриката „Наша поща“ (в частта за стихотворенията) се променят. Ако в бр. 6 и 7 тя служи за оформянето на вестника и в отговорите понякога се обещава отпечатване или пък стихотворенията се отхвърлят категорично (затова и много от бележките са само „Също“, т. е. както в предишната бележка), сега всеки получава подробно лично послание, в което на преден план излиза *грежата за начеващия автор*. Това обобщение може да бъде подкрепено от множество примери, но ще се спира на един характерен. Авторът от бр. 6 и 7, очевидно ръководен от желанието за попълване на колоните на вестника на всяка цена, проявява особен вид — несъзнателно, но във всеки случай прибързано — редакторско своеволие и неделикатност към първите стъпки — обещава публикуването на стихотворенията след *малки редакторски поправки*. В бр. 8 се появява противоположното редакторско изискване, присъщо само на големия автор, който знае цената на всяка поправка, в стихотворния текст: „... *Работете над него. Може би по-късно ще влезе.*“ А с „може би“ Вапцаров — почти на границата на обещанието, т. е. на равнището на другите бележки — още веднъж се отгласква от тях.

Бележките от бр. 8 са на значително по-високо стилово равнище. Всяка от тях е една истинска миниатюра, няма граматически прегрешения, няма езикови и логически неточности. Големият автор и в тези непретендиращи за нищо редове, за които едва ли е мислил, че могат да станат обект на някакъв интерес, е останал верен на отговорността си към печатното слово. А защо ли само към печатното слово — това е отговорността към всичко, нагласата за съвършенство във всичко! Той не разчита на правото на учителя, което лесно може да го отведе до привидно аналитичните и ерудиранни оценки, издаващи в крайна сметка играта, пренебрежението, собствената наслада от отговорите. Вапцаров, разбира се, изразява *свое отношение, свое верую* в тези бележки, но не за да демонстрира ерудиция в позата на наставник, а да съотнесе позицията си към конкретното произведение. Позата, т. е. отчуждението от кореспондента — а тя съществува в някои от редовете на „Наша поща“, приписвани на Вапцаров, — му е органично чужда. Той е на противоположната страна — проникването, съчувствието.

Вапцаров *живее* с всичко изпратено, поема като настроен приемник вълнението на пристъпващите в храма автори и им отвръща със своето вълнение за съдбата на първите опити. Той не повелява, не изисква открито, не подчинява на своето естетическо виждане начеващия. В тези бележки Вапцаров контактува с пищеците млади, изпитва удоволствие от общението, което за него е и приобщаване към автора, и въвличането му в своя свят, и най-сетне деликатно убеждаване за самовглеждане с един по-висок критерий. *Себerealизация или стремеж за осъществяване на доброжелателен диалог* — това е централният стилос проблем на рубриката „Наша поща“ (а и на всички литературно-консултантски бележки). А в случая е и *главният стилово-различителен белег* на Вапцаровите от другите бележки в „Литературен критик“ и изобщо на Вапцаровите от които и да е подобни бележки. Докато за останалите неизвестният начинаещ автор е мишена, върху която безнаказано могат да се насочват неоправдано иронични или менторски стрели, за Вапцаров той е непознат приятел, комуто трябва да се помогне. Въпреки че поучителството и наставничеството са сякаш на този, да го наречем жанр, големият поет го освобождава от привидно основният му елемент и намира своя, Вапцарова разновидност. Но това в същност

не е жанрово откритие, то е част от стила, от личността и отдавна, поне в лириката, е предмет на изследване — в последните интерпретации сполучливо е формулиран от Р. Коларов като комуникативност на неговия стил. И неразбирането или неумението да се предаде тази особеност на личността в повечето случаи ни карат да не приемаме за истинни някои от спомените и от белетристичните и филмовите варианти на образа на Вапцаров.

Не си поставяме задачата да разкриваме всички стилистични особености на двата типа бележки — това едва ли е необходимо — затова само с примери при едни и същи крайни оценки ще покажем разликата между себереализиращата се констативност и търсещото човешко проникване.

Бр. 11 — „... къде е ритъма? А римите?“

Бр. 8 (според нас — Вапцарово авторство) — „А какво мислите за римите? Така съвсем равно може ли?“

Бр. 9 — „Колко произведения, особено разкази са построени на същата тема. Все скала, все бърз влак и пр. Затова пратете друго, като избегнете разсъжденията, които вече 2000 години се предъвкват.“

Бр. 8 (според нас — Вапцарово авторство) — „И след като същата идея е така щастливо предадена в „Щурец и мравка“, има ли смисъл да се пише на същата тема?“

Бр. 10 — „В „Петък“ имало силно влияние от Марангозова. Стихотворението е разкъсано и без ритъм.“

Бр. 8 (според нас — Вапцарово авторство) — „И после няма ли да ви се разсърди Ботев, че казвате досущ като него „В редовете на борбата“? А вие личи, че го обичате. Не струва да се карате за такива дребни работи.“

Бр. 11 — „Оставете тая есенинщина.“ „Освободете се от силното влияние на Едгар По.“

Бр. 8 (според нас — Вапцарово авторство) — „Но освободете се от силното Троянско влияние.“

По повод „есенинщината“ ще напомним, че един от любимите Вапцарови поети е Сергей Есенин, чиито стихове той много често речитира и в кафене „Средец“, и при приятелски събирания на други места. Трудно е да си представим в неговия речник термин като „есенинщината“.

Бр. 11 — „Питате ни какви стихове искаме. Хубави. Вашите са съвсем наивни.“

Бр. 12 (според нас — Вапцарово авторство) — „Просто... безсмислено.“ Дори когато крайната оценка е безпощадна присъда, при Вапцаров тя не е просто отрицание, тя е и усилие, и невъзможност да не кажеш истината, и борба със себе си, и усещане на адресата. И всичко това е изразено с една пауза, графично — с едно вътрешноизреченско многоточие.

След като беше изяснен централният стилово-различителен белег, по-нататък изглежда лесно да се отдели бележките на Вапцаров от останалите. Това е така особено за бр. 9 на вестника, поради което анализ на бележките от този брой няма да правим. Но в бр. 10 и 11 се сблъскваме с нещо неочаквано, но обяснимо с амбицията да се задържи постигнатото равнище на рубриката и с личните амбиции — *подражанието*. Но като всяко подражание, то само до някъде прилича на оригинала. Приликата е в това, че се прави по-внимателен прочит на стихотворенията и се откриват езикови, ритмични и образни несъвършенства, търсят се сходства с творби на известни писатели, отговаря се на всеки автор с отделна бележка — елементи, които липсваха в 6 и 7 брой. Най-същественото различие — в умението или неумението да се осъществи контакт — показвахме с паралелните примери от 8 и 12 брой с 9, 10 и 11 брой, в които това достатъчно ясно се вижда. Ще обобщим — не може да не се признае силната амбиция за приликата, но поучителството, директно изразената отрицателна

оценка, стигаща до подигравка, сякаш се разпалват от тази амбиция, вместо бележките да бъдат доведени от нея до доброжелателството. Заради амбицията да се подражава на Вапцаров страдат невинните автори, които предоставят на подражателя възможност да демонстрира ерудиция, да сипе остроумия, но . . . и да направи издайническите стъпки, които съществено го отдалечават от естетическите разбираня на големия поет.

Но преди да се спрем на няколкото примера, ще си послужим с още един аргумент. В две от бележките от бр. 10 авторът употребява членувани падежни именни форми, които не се срещат в нито един Вапцаров ръкопис — от юношеството му до последните дни: „ . . . влиянието на Марангозова. . . “ и „ . . . под влиянието на Разцветникова“. Бихме го отдали на коректорска или наборна грешка, ако в самия „Литературен критик“ не се бяхме сблъскали с колебанията на някои от водещите рубриката при употребата на падежните именни форми.

В бр. 10 се среща — Много е лозунгово. А лозунговата поезия трябва да бъде ясна.“ Ако авторът се беше задоволил само с първото изречение, бихме се заблудили, че това е Вапцаров, но след второто. . . За Вапцаров — врага на клишето и на празния патос — величаенето на лозунговото до обособяването му в някакъв лирически подвид е невъзможно! Невъзможно е и за доказването на това не си заслужава да се търсят аргументи. Макар че се изкушаваме да споменем един — в някакви негови бележки „лозунговото“ е връх на градация за антипоезия, стъпало от която е „шаблонът“. А както вече споменахме, в естетическите си принципи Вапцаров не прави компромиси.

В бр. 10 има и една такава бележка: „Нима всички грабят — бедни и богати? Нима човечеството, цялото човечество живее последни . . . и? Тогава кой „ще кове ралата“? Повече поезия и по-малко публици . . . тимизмът в края на стихотворението е хубав“. Веднага ще цитираме Вапцаров от рецензията му за „На повратки в село“, отпечатана в бр. 13 на в. „Литературен критик“: „В „Епилога“ няма нито следа от онази клиширана вяра в бъдещето, която сме свикнали да четем и която заема твърде достойно място в най-новата ни поезия. В Марангозовия „Епилог“ тя звучи като нещо неотменно, като нещо, което е повече от жизнена необходимост“.

В бележката от бр. 10 има непоследователност, която е достатъчна, за да се усъмним във Вапцаровото авторство — първоначално младия поет го поучават на оптимизъм, и то на шаблонен оптимизъм (кой „ще кове ралата“), а сетне му се признава оптимизмът като качество на стихотворението. Но не в това е същината в отношението към оптимизма. За автора на бележката оптимизмът е преди всичко *идеен проблем* — затова все пак накрая той приветствува стихотворението заради факта, че се появява още един нов, сроден идейно глас. За Вапцаров оптимизмът в поезията е не само *идеен*, но и *естетически проблем* — това ясно личи и в откъса от рецензията за „На повратки в село“. Няма да се спираме на този много интересен за Вапцаровите възгледи въпрос, но ще определим етапите на неговата мисъл — неизстраданият оптимизъм е поза или фалш, фалшът е предпоставка за шаблон, шаблонът не е творчество, не е поезия. По тези причини Вапцаров отделя вяра от клиширана вяра и не може да похвали някого само затова, че в неговото стихотворение има оптимизъм.

В двете бележки от бр. 10 има и нещо друго — в тях вече се поставят и естетически въпроси (особено във втората). А Вапцаров, въпреки че излага понякога и естетическите си позиции, много добре разбира, че кореспондира с млади хора, които тепърва ще оформят творческа индивидуалност (ако общо я оформят). На тях им предстоят първоначално други неща и той, разбирайки това, ги учи преди всичко на занаят. Изискванията му са най-вече: логичност на образа, образност, ритмичност, свежест на римата, отърсване от

подражанието. И ако след време излезе нещо от обучението, може да се представи сметката на по-високите естетически принципи. Затова и Вапцаров е по-снижодителен към начеващите млади хора, отколкото към изградените творци, към които прилага значително по-строг критерий. Въпросът за Вапцаровите и другите изисквания към първите стъпки е също удобен различителен белег — Вапцаров единствен не поставя по-високи изисквания от равнището, на което са младите автори.

В бр. 10 и 11 има редица смислови, стилови и граматически неточности — свидетелство за друго авторство. Ето един пример: „В едно сърце има много поезия². На колко сте години? Ще трябва, обаче, на много места да го уясни-“ При този ред на изреченията излиза, че в стихотворението „Едно сърце“ (или „В едно сърце“) авторът на много места е трябвало да пояснява на колко години е?!

Съзнателно не анализираме бележките от бр. 11, защото те са на още по-ниско равнище от бр. 10 и още по-трудно може да се намери един истински професионален анализ или съвет. Няма да доказваме подробно защо приемаме авторството на Вапцаров в бр. 12, защото ще трябва да повтаряме казаните вече неща. Ще се спрем на един показателен факт. В обръщението си към Йор[дан] Стефанов авторът пише: „Очакваме от вас още по-хубави стихове. „Писмо“ е вариант на онова, дето го поместихме. . .“ Това е единственият случай, в който на автора се напомня за вече печатано стихотворение, въпреки че сред бележките от бр. 10 и 11 срещаме и други имена с публикации. Т. е. сблъскваме се не само в стилистичен, а и в човешки план с посочения стилово-различителен белег — стремеж за осъществяване на доброжелателен диалог. Единствен Вапцаров вижда сред изпратените множество стихотворения човека, а не само творбите му; отговаря на човека, а не неангажирано на неговите стихотворения.

В бр. 13 рубриката „Наша поща“ не се появява — броят е юбилеен, посветен на Христо Ботев, а в бр. 14, който излиза на 5. VI. 1941 г., и в следващите броеве Вапцаров няма физическата възможност да участва — от 30. V. 1941 г. той е интерниран в Годеч.

И така след направения анализ имаме право да смятаме Вапцаров за автор на бележките от рубриката „Наша поща“ във в. „Литературен критик“ само в бр. 8 (частта за стихотворенията) и в бр. 12. Чие дело са останалите, не може категорично да се каже, но това в случая не ни интересува. Разбираме, че този въпрос е дискуссионен, но не само на равнището на спомените, а на сериозния литературен и стилистов анализ. И когато спорът окончателно се разреши, правилно е Вапцаровите бележки да намерят място поне в едно академично негово издание. Защото, както показва анализът, те и потвърждават, и допълват представата ни за твореца и човека. И накрая — ще предложим на читателите като илюстрация на статията смятаните от нас за Вапцарови бележки от рубриката „Наша поща“.

„БЕЛЕЖКИ ОТ РУБРИКАТА „НАША ПОЩА“ ВЪВ В. „ЛИТЕРАТУРЕН КРИТИК“

БРОЙ 8

Б. Паструков — Много е заострено. Сега не може. Не претрупвайте стиховете си с излишни образи: „гори, гърми от кръв, от пожари, от олово и

² Изречението би трябвало да се чете: „В „Едно сърце“ има много поезия“, но не изключваме и варианта: „В едно сърце“ има много поезия“.

желязо“. Още би могло да се стегне ритмично. А какво мислите за римите? Така съвсем равно може ли? Пращайте.

Добр. Невянов — Като идея — добри. Но колко души са започвали така стиховете си?: „В ранно утро. . .“, „От ранни зори до късна вечер. . .“ Прочетете си пак „Към роден край“ и помислете: „черният мантел на покруса“ върху Родината ли е метнат или върху машината. „Чутовно велик“ Яворов го е казал, нали? Предстои ви упорита работа.

Ивайло Йотов — Имате поетическо чувство и топло сърце. На прав път сте. Но не така призивно и ярко. Ясно защо. . . Иначе би влязло. В стихотворението „Към борба“ заплитите и разплитите един и същ мотив. Пазете се да не изпадате в игрословици. Пращайте.

Ст. Желязки — Четете Крилов, Лафонтен, Демян Бедни. Баснята е един от най-трудните литературни видове. Вашата е много разтегната. И след като същата идея е така щастливо предадена в „Шурец и мравка“, има ли смисъл да се пише на тази тема? А идеята е безусловно същата: „Ще видим кат настъпи зима и сняг тревата щом обори, подслон с храница кой ще има“. И после паякът е символ на кръвожадност, а не на леност — защо го противопоставяте на пчелата?

Ст. Ризин — Идеите — добри. Но стигат ли само идеите? Съгрейте ги отвътре, дайте им живот, за да ви повярват хората.

Р. Стоилов — Работете внимателно и дълго и чак тогава ще видим. Не може човешката реч да се осакатява заради числото на сричките. Граматически правилно е да се каже: „Капризна е за мен съдбата“, а не „капризна е за мен съдба“, „в тия дни“, а не „в дните тия“.

Ив. Цирков — Съчувствуваме на настроението. Но едно стихотворение освен настроение има и ритъм, и много други неща. Първият куплет започва така: „Аз се движа мрачен, тъжен“. А петият куплет: „Няма залък, не съм обут“. Всяка дума има свое ударение и ние не бива да ги изменяме, за да прилегнат на даден ритъм. Повече образи. Вие навярно сте много млад и имате още време да работите.

Хр. Бояджиев — Пратете нещо ново, непечатано.

А. Загорски — Във „Витоша“ имате: „Вдъхновяваш ти на всички любов, вяра и тъги“. „Вдъхновяваш“ или вдъхваш? Правилно е второто. И защо — „тъги“? Съвсем неясно. „Песента“ е също неясна по идея. И дълга. И после, няма ли да ви се разсърди Ботев, че казвате досущ като него: „В редовете на борбата“? А вие, личи, го обичате. Не струва да се карате за такива дребни работи.

Л. Стойнова — „Пролет“ откъм техника не е лошо. Има чувство. Но същият мотив и по същия начин е толкова много използван. И не мислите ли, че за днес е много субективен. Пратете друго.

П. Бански — Много глаголни рими. Избягвайте ги. Останалите са шаблонни: живот — народ, радост — младост. Работете над него. Може би по-късно ще влезе.

Загара Пешев — Желанието е хубаво. Не му липсва образност. Но ще трябва да работите. И малко по-кратко. — Понятно защо.

Кир. Георгиев — Пращайте. „Потока“ е хубаво. Но освободете се от силното Траяновско влияние.

Хр. Бродянин — Има още много да се учите. Прозаично звучи: „Дълго време тебе наблюдавам“ или „А сърце ми силно се вълнува“. Не. Още е много рано.

Д. Бин — „14 юний—1940“ е замислено интересно. Има в тематично отношение известно взаимстване от стихотворението на Маяковски за слънцето. Неправилен е изразът „дигна се мъглата и стопи в безкрая“. Изпуснали сте възвратния глагол „се“, защото ви е бил излишен като сричка. Неясно е какво искате да кажете със стиха: „земен син — понеже тя и мен напред“. Недобре звучат: „слънчевият завет“, „зинах и извиках“. Нима това, дето сте зинали, е най-важното? Трябва да имате чувство за същественото в поезията, за това кое трябва да се каже и кое не трябва. Обърнете по-голямо внимание на стихотворната техника. Особено крайт не е организиран добре. Изпращайте, но по-къси. Те и по-лесно се изпипват.

Сава Кировски

„ През урви, полета и балкани
ти напред, напред летиш ден и нощ.“

А има военен марш: „През урви и скали, през трудности безчет със гордите орли летяхме все напред“. И мисълта, и думите едни и същи. И има да научите още много неща за това, що значи стих. Идеята да възпеете труда на железничаря е хубава. Но поезията трябва да има свой център, а не подробно да изброява фактите. „Война“ има същите недостатъци.

Христова (Ардинско) — Поезия в работите ви има. Няма ритъм, няма стих. Помъчете се да постигнете и едното, и другото. И после тези безмълвни сенки, които се готвят чакана, които дебнат . . . Знаете ли? — След Яворов просто не струва да се пише за това. По-хубаво от него мъчно ще го направите.

Безименски — Този псевдоним е вече взет от един голям руски поет. Попаднали сте под силното влияние на Венко Марковски. На много места се забелязват ритмични смущения. Например първият стих от първия куплет и първият стих от втория куплет нямат еднаква ритмична постройка. Ние не мислим, че ако един път не влязат работите ви, ще трябва да престанете да изпращате.

Пан. Пеев — София — Потърсете някой от редакцията и донесете работите си.

Кр. Жеков — Много повествователно и написано със стари средства. Като че ли е от преди 50 години. А има и лагери, и фабрични комини. — Значи оттогава е изминало време. А римите? — „душеше—странеше, излезе—слезе, дни—мечти“. И не „глава си“, главата си. Дано ни разберете правилно.

Йор. Стефанов — Очакваме от вас по-хубави стихове. „Писмо“ е вариант на онова, дето поместихме. В „Посвещение“ пишете: „Да съм далеч от твойта обич, доброта“ или „ще гасне като любим копнеж“. В първия случай крайт на стиха е скълян, а във втория звучи някак си вехтичко и романсово.

Г. Георгиев — Пишете за смъртта, а в първия куплет обръщението ви към нея и епитетите, които лепвате, са в мъжки род. А що за израз е този?: „куп големци за грабеж подъл ги настройваш“. От къде на къде смъртта да ги настройва? Или: „Но чуй, смърт, над всяка твоя беля бдим“.

Трябва да работите извънредно много.

Стихици — Стегнете стиха си ритмично. Проверявайте стиховете си, като ги четете гласно.

Ирин Пирин — Псевдонимът е хубав, но стиховете. . . Описвате погребението се така:

Майката плаче, башата реве,
всеки кърши своите ръце,

а попа напреде бяга
и за парите се стяга.

Нека читателите си кажат думата.

Райновски — Кажете речи — също. Елементарни неща от поезията не са ви известни. Навсякъде ви води римата, а не мисълта и чувството — „... воловци сиви ярем понесли весели, игриви“.

А. Загорски — Минават — плават, бленува — жадува, бледнее — копнее, тъмнината — сърцата — разврата, грей — светлей — люлей — разлюлей — ето ви римите. И тъмнината ви е непрогледна, и правдата — вечна. Това вече са го писали хората. Дайте нещо ваше.

Калин Скалински — Убистрете още малко мисълта в поезията си. Последните стихове и от втория и третия куплет са съвсем неясни като мисъл и зле построени граматически. А какво искате да кажете с този стих: „Влей във мене светла стръв“.

Радой Козарев — „Дядовската земя“ я е вече казал Красински. Обърнете внимание на ритъма и не оставайте римите да ви водят. Няма да ви изведат на добър край. Вторият куплет на „Блуден син“ е много хубав. — Така пишете.

Г. Ст. Георгиев — Темата е подхваната съвсем старовремски.

Б. Мизийски — Пишете. Имате поетично чувство. Технически на някои места са слаби, но техника ще придобие с работа. Не се казва пияница, а пияница. Ритмично както е построен „Репортаж“, последният куплет от 4 стиха е неправилен. Каква е тази люлка, дето има небесни цветя? Наивно е казано: „невинни тревя“. „И кротка печал ще погали сърцата“, а не „ще погали сърца“. Поправете „Репортаж“ и го изпратете отново. Избягвайте думи като: „сал“, „мълви“, „веч“ — не струват, сака ти са.

Петър Анев — Разбира се, че може да изпращате и други. Това не може да влезе. Проверете ритъма. Правилно ли е да се каже „пролетен омай“? „Под ударите на страдалческия кръст“ — та това е съвсем безсмислено!

Ст. М. Дончев — „Антенa“ като идея е хубаво. Но липсват образи, а също и ритъм. Помъчете се да добиете и едното, и другото.

Елховски — Как „за миг врага ще остане без знак“? И какви са тези зна- „знамена с неравна слава“? И после „обекти насладни за алчни души“! Мислите ли, че това е поезия?

Брезин — Пишете четливо и не с молив.

Иван Ангелов — Просто... безсмислено...